
Univerzita bez studentů? I to už tady v minulosti bylo

Univerzita bez studentů? I to už tady v minulosti bylo

Koronavirová pandemie zapříčinila, že akademická obec opustila posluchárny a přešla na distanční výuku. Studenti zdravotnických oborů nastoupili do první linie a začali pomáhat v nemocnicích, pracovní povinnost se dotkla i sociálních a psychologických oborů. Pražské učení však podobnou situaci nezažilo poprvé. Medici místo výuky pomáhali už během morových epidemií a válečných nepokojů.

Zprávy o „černé smrti“ a jejích dopadech na pražskou univerzitu zaznamenáme jak v sedmnáctém, tak osmnáctém století, kdy epidemie moru zasáhla i hlavní město. V sedmnáctém století postihlo Prahu hned několik vln epidemie, nejsilnější v letech 1679–1681. Karel Havlík a Jiří Černý ve své publikaci Jezuité a mor zmiňují, že mor byl koncem května v roce 1680 důvodem předčasného ukončení semestru v Klementinu. Studenti filozofie odešli do Liběšic na Litoměřicku, mladí teologové pak do Tuchoměřic u Prahy, kde měla tehdy klementinská kolej své statky.

Studenti na prázdniny, lékaři do nemocnic

Poslední vlna morové epidemie dorazila do Prahy z Vídně v roce 1713 a byla mnohem silnější než ta předchozí v roce 1680. V Praze v jejím důsledku zemřelo kolem 13 tisíc lidí (což byla v té době čtvrtina města), v celé zemi to podle odhadů bylo až 200 tisíc lidí. V té době již byl při epidemii předpokládán dohled lékařské fakulty nad zemským zdravotnictvím, a tak byla hned v roce 1713 svěřena péče o nemocné této fakultě, jejím profesorům i absolventům. Výraznou osobností, která se zasadila o boj s dýmějovým morem, byl Alexandr Antonín Ignác Šamský (uváděn též jako Schamsky), jenž byl

považován za jednoho z nejnadanějších absolventů pražské medicíny. Sám morové nákaze pravděpodobně podlehl, když byl vzhledem k nedostatku lékařů na vrchní příkaz vyslán do Loun.

Publikace Jezuité a mor zmiňuje, že do Klementina epidemie nepronikla, že studentů se nikdo nenakazil a mezi zeměděly byli jen ti, kteří sloužili nemocným mimo kolej. I tentokrát však epidemie zkrátila akademický rok. V polovině srpna 1713 vznesl rektor dotaz na místodržitelství, zda se v čase morovém, kdy beztoho již mnoho studujících odešlo, mají školy zavřít. Místodržitelství do několika dní odpovědělo, že na zavření škol ještě není čas, ale protože prázdniny jsou přede dveřmi, bylo žákům dovoleno odejít hned.

Morová epidemie také tehdy na dva roky přerušila jednání univerzitní komise, která měla řešit reformy inspirované návrhy Petra Theodora Birelliho, jenž kritizoval soukromé přednášky profesorů na úkor veřejných, příliš mnoho prázdnin a svátků, jež narušují výuku, či přílišnou autonomii profesorských sborů. A také znovu oživil myšlenku spojení arcibiskupského semináře s teologickou fakultou.

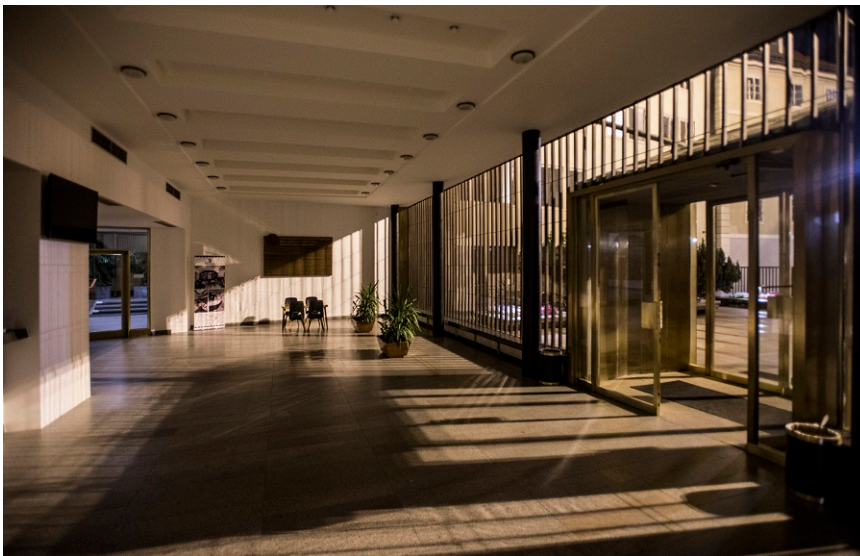
Protimorová opatření

Určitě stojí za zmínku, že už tehdy panovník jen nepřihlížel, ale společně s městy se snažil obyvatele ochránit a finančně jim pomoci. Odliv venkovských studentů z města stejně jako útěk bohatého měšťanstva a šlechty způsobily pokles příjmů živnostníků a řemeslníků, zatímco ceny potravin a léků prudce vylétly nahoru. Proto císař Karel VI. už v listopadu 1713 osvobodil Pražany na tři roky od placení všech daní, další úlevy a podporu musely poskytnout městské obce. Do pražských měst pak nesměl být vpuštěn nikdo, kdo nepředložil osvědčení, že přichází z místa, které nebylo postiženo nákazou, nebo se nepohyboval po cestách, kde se vyskytovala morová nákaza.

Bezpečnostní opatření prováděli i lékárníci, kteří si vymohli od akademického senátu dovolení, že lidé nesmí vstoupit do lékárny, ale recept prostrčí pootevřenými dveřmi a lékárník jim v kleštích předá lék.

Války, stávky, revoluce...

Mnohem častěji než při morových epidemiích byla činnost univerzity omezena kvůli válečným nepokojům, revolucím, či stávkám. Úplně nejdéle, po celá dvacátá léta 15. století, bylo pražské učení uzavřeno během husitských válek. Činnost univerzity se pak rozjížděla jen velmi pomalu, první mistrovský grad byl udělen až v roce 1440.

Univerzita byla uzavřena také v roce 1741, kdy se dostala do centra veřejných událostí v počáteční fázi válek o dědictví zemí Koruny české. Na univerzitě tehdy vznikla akademická legie k obraně práv královny Marie Terezie, která dokonce zasáhla do bojů na pražských hradbách, některé koleje pak v té době sloužily jako vojenské kvartýry. Praha však tehdy kvůli nedostatečné armádě padla. Tehdejší akademický magistrát odeslal 14. prosince 1741 novému panovníkovi Karlu Albertovi Nejponížejší žádost o povolení k obnovení studií na pražské univerzitě, panovník však svolení nedal, a výuka se nerozběhla. Aktivně se angažovali jen příslušníci lékařské fakulty, kteří ošetřovali zraněné. Studenti se do poslucháren mohli vrátit až na jaře roku 1743.

Ve dvacátém století musela univerzita svou činnost omezit nebo zcela přerušit hned několikrát – během první světové války, při studentských stávkách v letech 1968 a 1989 a zejména po listopadu 1939, kdy byla Univerzita Karlova v Praze uzavřena na dlouhých šest let (Německá univerzita v Praze se v roce 1939 připojila k svazku univerzit říšských a zanikla s koncem nacistické říše).

Redakce děkuje za pomoc při vyhledávání informací PhDr. Marku Ďurčanskému, Ph.D., a prof. PhDr. Petru Svobodnému, Ph.D., z Ústavu dějin Univerzity Karlovy a Archivu Univerzity Karlovy.